

UNDERGRADUATE PROGRAMME IN SANSKRIT

Paper 8 - Proficiency in Sanskrit Language

(Case, Compound and Methodology of Pāṇini)

[A] Prescribed Course

Section 'A' Methodology of Pāṇini	12 hrs.
Section 'B' Cases (based on the selected sūtras of the Siddhāntakaumudī)	20 hrs.
Section 'C' Compounds (based on the Laghusiddhāntakaumudī)	16 hrs.
Projects/Presentations	12 hrs.

[B] Course Objectives

This proficiency course aims to get the students to know the history and gradual thematic development of Sanskrit Grammar, including rules of *kāraka* (Case) and *samāsa* (Compounds) based on *Siddhāntakaumudī* and *Laghusiddhāntakaumudī* respectively. Besides, the students will be able to learn the applications of Pāṇini's sūtras.

[C] Unit-wise Division

Section 'A'

(Methodology of Pāṇini)

Unit 1	Brief historical introduction from Pāṇini to Varadarāja.	½ week/2hrs.
Unit 2	General Knowledge of the structure of <i>Aṣṭādhyāyī</i> .	½ week/2hrs.
Unit 3	Meaning of the <i>sūtra</i> , Analysis of the component words of the <i>sūtra</i> , Identifying the case endings (<i>vibhakti</i>) of the words in the <i>sūtra</i> and their meanings and <i>anuvṛtti</i> .	1week/4hrs.
Unit 4	Understanding of the Sūtras pertaining to the methodology of Pāṇini.	1week/4hrs.

1. षष्ठी स्थानेयोगा, 2. तस्मादित्युत्तरस्य, 3. तस्मिन्निति निर्दिष्टे पूर्वस्य, 4. अलोऽन्त्यस्य, 5. येन विधिस्तदन्तस्य, 6. यस्माद् विधिस्तदादावल्ग्रहणे (वार्तिक), 7. पूर्वत्रासिद्धम्, 8. विप्रतिषेधे परं कार्यम्, 9. पूर्वपरनित्यान्तरङ्गापवादानाम् उत्तरोत्तरं बलीयः (परिभाषा)

Section 'B'

(Cases based on selected sūtras of Siddhāntakaumudī)

Unit 1	प्रातिपदिकार्थलिङ्गपरिमाणवचनमात्रे प्रथमा (532), सम्बोधने च (533), कर्तुरीप्सिततमं कर्म (535), अनभिहिते (536), कर्मणि द्वितीया (537), अकथितं च (539), अधिशीङ्स्थासां कर्म (542), अभिनिविशश्च (543), उपान्वध्याङ्वसः (544), अन्तराऽन्तरेण युक्ते (545), कालाध्वनोरत्यन्तसंयोगे (558), स्वतन्त्रः कर्ता (559), साधकतमं करणम् (560), कर्तृकरणयोस्तृतीया (561), अपवर्गे तृतीया (563), सहयुक्तेऽप्रधाने (564), येनाङ्गविकारः
--------	---

(565), इत्थंभूतलक्षणे (566), हेतौ (568), कर्मणा यमभिप्रैति स सम्प्रदानम् (569), चतुर्थी सम्प्रदाने (570), रुच्यर्थानां प्रीयमाणः (571), स्पृहेरीप्सितः (574), धारेरुत्तमर्णः (573), क्रुधद्रुहेर्ष्यासूयार्थानां यं प्रति कोपः (575), क्रुधद्रुहोरुपसृष्टयोः कर्म (576), नमःस्वस्तिस्वाहास्वधाऽलंबषड्योगाच्च (583)

3weeks/12hrs.

Unit 2

ध्रुवमपायेऽपादानम् (586), अपादाने पञ्चमी (587), भीत्रार्थानां भयहेतुः (588), पराजेरसोढः (589), वारणार्थानामीप्सितः (590), जनिकर्तुः प्रकृतिः (593), भुवः प्रभवः (594), पृथग्विनानानाभिस्तृतीयाऽन्यतरस्याम् (603), दूरान्तिकार्थेभ्यो द्वितीया च (605), षष्ठी शेषे (606), षष्ठी हेतुप्रयोगे (607), सर्वनाम्नस्तृतीया च (608), कर्तृकर्मणोः कृति (623), कृत्यानां कर्तरि वा (629), तुल्यार्थैरतुलोपमाभ्यां तृतीयाऽन्यतरस्याम् (630), आधरोऽधिकरणम् (632), सप्तम्यधिकरणे च (633), यस्य च भावेन भावलक्षणम् (634), यतश्च निर्धारणम् (638), पञ्चमी विभक्ते (639).

2weeks/8hrs.

Section 'C'

(Compounds based on *Laghusiddhāntakaumudī*)

Unit 1

केवलसमास - सह सुपा (906), इवेन सह नित्यसमासो विभक्त्यलोपश्च (वार्तिक)

तत्पुरुषसमास- तत्पुरुषः (922) द्वितीया श्रितातीत-पतित-गतात्यस्त-प्राप्तापनैः (924), तृतीया तत्कृतार्थेन गुणवचनेन (925), कर्तृकरणे कृता बहुलम् (926), चतुर्थी तदर्थार्थ-बलिहितसुख-रक्षितैः (927), पञ्चमी भयेन (928), स्तोकात्तिक-दूरार्थ-कृच्छ्राणि क्तेन (929), पञ्चम्या स्तोकादिभ्यः (930), षष्ठी (931), पूर्वाऽपराधरोत्तरमेकदेशिनैकाधिकरणे (932), अर्धं नपुंसकम् (933), सप्तमी शौण्डैः (934), दिक्संख्ये संज्ञायाम् (935), तद्धितार्थोत्तरपदसमाहारे च (936) संख्यापूर्वो द्विगुः (941), तत्पुरुषः समानाधिकरणः कर्मधारयः (948), विशेषणं विशेष्येण बहुलम् (944), उपमानानि सामान्यवचनैः (945), नञ् (946), नलोपो नञः (947), तस्मान्नुडचि (948), कुगतिप्रादयः (949), उपपदमतिङ् (954), आन्महतः समानाधिकरण-जातीययोः (959), परवल्लिङ्गं द्वन्द्वतत्पुरुषयोः (961)

2 weeks/8hrs.

Unit 2

अव्ययीभावसमास- The sūtras beginning with अव्ययं विभक्तिसमीप० (and the next six sūtras) upto नदीभिश्च (915)

द्वन्द्वसमास - चार्थे द्वन्द्वः (982), द्वन्द्वे घि (984) राजदन्तादिषु परम् (983), अजाद्यदन्तम् (985), अल्पात्तरम् (986)

बहुव्रीहिसमास - शेषो बहुव्रीहिः (964), अनेकमन्यपदार्थे (965)

2 weeks/8hrs.

[D] Suggested Projects

Students may :

1. Make a list of the compound words, not given in syllabus and show the application of rules thereon.
2. Collect the examples of cases from literature studied and give the relevant sūtras against all examples. (Vyākaraṇa-candrodaya of Charudev Shastri may be helpful.)
3. Point out common errors generally occurring in constructing Sanskrit sentences, pertaining to case.
4. Prepare power point presentation on methodology of Pāṇini.

5. Present any other project conneted with the practical aspect of the course.

[E] Recommended Books

नौटियाल, चक्रधर 'हंस'	बृहद्-अनुवाद-चन्द्रिका, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली.
पाण्डेय, राधामोहन	संस्कृत सहचर , स्टूडेण्ट्स फ्रेण्ड्स, पटना.
शास्त्री, आचार्य राम	संस्कृत शिक्षणसरणी , परिमल पब्लिकेशन्स, दिल्ली.
शास्त्री, धरानन्द	लघुसिद्धान्तकौमुदी, मूल एवं हिन्दी व्याख्या, दिल्ली.
शास्त्री, भीमसेन	लघुसिद्धान्तकौमुदी भैमीव्याख्या, (भाग 3-6), भैमीप्रकाशन, दिल्ली.
शास्त्री, चारुदेव	व्याकरणचन्द्रोदय (खण्ड-1, 2, 3), मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली.
Apte, V.S.	<i>The Students' Guide to Sanskrit Composition</i> , Chowkhamba Sanskrit Series, Varanasi. Hindi Translation also available
Kale, M.R.	<i>Higher Sanskrit Grammar</i> , MLBD, Delhi. Hindi Translation also available
Kanshiram	<i>Laghusiddhāntakaumudī</i> (Vol. II), MLBD, Delhi, 2009.